

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

ШИНГЕЛЬСЬКА МАРЯНА ІГОРІВНА
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Науковий керівник:

доцент кафедри загальної педагогіки

та педагогіки вищої школи

кандидат педагогічних наук, доцент

Калагурка Х.І.

Львів-2023

АНОТАЦІЯ.

Робота присвячена теоретико-практичному аналізу особливостей формування лідерських якостей у процесі професійної підготовки майбутнього педагога.

Наукові вітчизняні та зарубіжні дослідження зазначають, що поняття «лідерство» дослідники розуміють як тенденцію домінування і підпорядкування, впливу і послідовництва у системі міжособистісних взаємин у групі. Лідером вважається член групи, за яким решта членів групи визнають право приймати відповідні рішення у важливих для неї ситуаціях, – рішення, що стосуються їхніх інтересів і визначають напрям і характер діяльності всієї групи. Лідер – найавторитетніша особистість, яка реально відіграє центральну роль у діяльності організації та регулюванні групових взаємин.

Одним з найбільш актуальних питань є питання про стилі лідерства. Стили прояву лідерських якостей та й лідерства (типова для лідера система прийомів впливу на членів групи) в цілому є предметом вивчення багатьох вчених. Традиційно виокремлюють три стилі лідерства: директивний (авторитарний), демократичний (колегіальний) та ліберальний (потуральний).

Авторитарний стиль лідерства характеризується жорсткими способами керівництва в педагогічній діяльності вчителя, придушенні ініціатив учасників групи, нівелювання обговорення важливих питань під час прийняття рішень. Демократичний стиль визначається моделлю взаємодії вчителя-лідера й учнів через залучення до обговорення важливих питань, що вирішуються (важливо, що лідер, в цілому, виконує функцію модератора й коректора ідей послідовників). У такій партнерській співпраці вчитель-лідер дає можливість учням відчувати достатній рівень свободи під час обговорення рішення та стимулює їхню активність. Ліберальний стиль визначається стихійністю, безсистемністю у ухваленні рішень (відсутність системного опрацювання проблеми). Відсутність чітко та конкретно сформульованих вимог вчителя-лідера до діяльності учнів та предметного контролю над виконанням рішень. Такий вчитель-лідер прагне не

нести відповідальність, перекладаючи її на учнів, уникає конфліктів з послідовниками, не втручається в перебіг діяльності учнів.

Сформованість лідерських якостей майбутніх педагогів залежить від створення та реалізації певних умов: формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього фахівця педагогічної освіти до лідерства в процесі професійної підготовки та майбутньої професійної діяльності; готовність науково-педагогічних працівників ЗВО до роботи з потенційними лідерами; формування практичного досвіду лідерства у контексті проходження здобувачами освіти різних видів педагогічної практики.

На формування якісних характеристик лідера у студентському середовищі визначальний вплив мають:

- індивідуальні психологічні особливості особи (наявність лідерських якостей, визначення особистісних орієнтацій, сформованість морально-вольових цінностей та дотримання стійкої життєвої позиції);
- створення сприятливого (комфортного) освітнього середовища, де чітко простежується стійка позиція викладача-наставника;
- забезпечення сприятливих умов співжиття в студентській спільноті – наявність офіційного й неофіційного студентського лідерів, узгодженість дій між ними;
- застосування тренінгових вправ та тренінгових занять у роботі зі студентами як в рамках вивчення освітніх компонентів, так і під час організації різних типів заходів за участю представників студентського самоврядування та інших структурних підрозділів ЗВО з метою виявлення та розвитку стійких лідерських якостей.

Ключові слова: освіта, лідерство, освітній лідер, майбутній педагог, тренінгові вправи.

ABSTRACT. The work is devoted to the theoretical and practical analysis of the features of the formation of leadership qualities in the process of professional training of the future teacher. Scientific domestic and foreign studies indicate that researchers understand the concept of "leadership" as a tendency of dominance and subordination, influence and followership in the system of interpersonal relationships in a group. A leader is a member of the group, according to whom the rest of the group members recognize the right to make appropriate decisions in important situations for her - decisions that concern their interests and determine the direction and nature of the entire group's activities.

\The leader is the most authoritative person who actually plays a central role in the organization's activities and regulation of group relations. One of the most relevant issues is the issue of leadership styles. The styles of manifestation of leadership qualities and leadership (the typical system of methods of influencing group members for a leader) are generally the subject of study by many scientists. Traditionally, three styles of leadership are distinguished: directive (authoritarian), democratic (collegial) and liberal (permissive). The authoritarian style of leadership is characterized by strict methods of leadership in the teacher's pedagogical activity, suppression of initiatives of group members, leveling of discussion of important issues during decision-making. The democratic style is determined by the model of interaction between the teacher-leader and students through involvement in the discussion of important issues that are being resolved (it is important that the leader, in general, performs the function of moderator and corrector of followers' ideas). In such partnership cooperation, the teacher-leader gives the students the opportunity to feel a sufficient level of freedom during the discussion of the decision and stimulates their activity. The liberal style is defined by spontaneity, unsystematic decision-making (lack of systematic problem solving).

Lack of clearly and concretely formulated requirements of the teacher-leader for the activities of students and subject control over the implementation of decisions. Such a teacher-leader tries not to bear responsibility, transferring it to students, avoids conflicts with followers, does not interfere in the course of students' activities. The

formation of leadership qualities in future teachers involves the creation of appropriate favorable conditions that ensure the focus of students' activities on the development of leadership motivation, the expansion of knowledge about leadership, the development and inclusion of leadership qualities in one's own professional and pedagogical activities, and the observance of a stable leadership position. The formation of leadership qualities of future teachers depends on the creation and implementation of certain conditions: the formation of the motivational and value sphere of the future specialist in pedagogical education for leadership in the process of professional training and future professional activity; readiness of scientific and pedagogical workers of higher education institutions to work with potential leaders; formation of practical experience of leadership in the context of education seekers undergoing various types of pedagogical practice.

The formation of quality characteristics of a leader in the student environment has a decisive influence on: -individual psychological characteristics of a person (availability of leadership qualities, determination of personal orientations, formation of moral and volitional values and adherence to a stable life position); - creation of a favorable (comfortable) educational environment, where the steady position of the teacher-mentor is clearly visible; - ensuring favorable conditions for coexistence in the student community - the presence of official and unofficial student leaders, coordination of actions between them; - application of training exercises and training sessions in working with students both within the framework of studying educational components and during the organization of various types of events with the participation of representatives of student self-government and other structural divisions of higher education institutions in order to identify and develop sustainable leadership qualities.

Key words: education, leadership, educational leader, future teacher, training exercises.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	10
1.1. Наукові дослідження проблеми лідерства в освіті.....	10
1.2. Формальне і неформальне лідерство.....	20
1.3. Психолого-педагогічна характеристика лідера.....	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.....	34
2.1. Стан сформованості лідерських якостей у студентів.....	34
2.2. Особливості та педагогічні умови формування лідерських якостей у процесі підготовки майбутнього педагога.....	43
2.3. Критерії добору та методичні рекомендації використання тренінгових вправ для формування лідерських якостей у студентів.....	48
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	69